

LAW AND POLITICS OF TRANSNATIONAL JUSTICE: THE PAST, PRESENT AND FUTURE OF INTERNATIONAL CRIMINAL JUSTICE

IUC, Dubrovnik, 25. do 31. ožujka 2012.

UDK 341.492.2(047.2)

341.645(047.2)

Marin Vipauc *

Potkraj ožujka 2012. godine u Međusveučilišnom centru (Inter-University Centre, IUC) u Dubrovniku održana je konferencija pod nazivom *Law and Politics of Transnational Justice: The Past, Present and Future of International Criminal Justice*. Riječ je o četvrtom uzastopnom seminaru, koji se održava na godišnjoj razini u sklopu programa *International Spring Course "Crime Prevention through Criminal Law & Security Studies"*. Dakako, svake se godine mijenja tema seminara kako bi se pokrilo što više područja kaznenog prava u međunarodnom kontekstu. Program organizira Katedra za kazneno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu u suradnji s nekoliko međunarodnih stručnjaka na području pravnih i političkih znanosti. Na seminaru mogu sudjelovati studenti viših godina preddiplomskih studija, studenti na poslijediplomskim programima, studenti doktorskih studija, razni praktičari, novinari i dr. Svi detaljniji podaci o programu mogu se pronaći na internetskim stranicama Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu.¹

Tijekom konferencije više se puta spominjao koncept "prava kao sredstva dolaženja do istine", koji je, prema mišljenima nekih, katkad suprotstavljen konceptu "prava kao provođenja pravde, tj. kažnjavanja zločinaca". Ispostavilo se ipak da su pravda, a samim time i mir, mogući samo ako pravo uspije pronaći istinu pravednim sredstvima („To find truth by fair means“).²

Tempo seminara bio je poprilično intenzivan. Svaki dan bio je različit jer su obrađivani različiti aspekti te otvarana nova pitanja obuhvaćena temom seminara. U jutarnjim satima profesori i stručnjaci održavali su prezentacije usko vezane uz njihovo zanimanje, područje djelovanja ili trenutačno radno mjesto. U popodnevnim satima bilo je više vremena za diskusije, postavljanje pitanja vezanih uz prethodne prezentacije, ali i kratke

* Student Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu

¹ <http://www.pravo.unizg.hr/KP/crimeprevention>

² Izjava jednog od predavača: Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Albin Eser, M.C.J.

prezentacije svakoga pojedinog sudionika, u kojima su detaljnije obrađivane teme i instituti obuhvaćeni temom dana.

Prvi dan seminara imali smo čast čuti bivšeg suca Međunarodnoga kaznenog suda za područje bivše Jugoslavije (ICTY), Prof. Dr. Dr. h.c. mult. Albina Esera, M.C.J., koji je izložio vrlo zanimljive primjere. Prof. Eser zauzeo je iznimno pragmatičan pristup te je ukratko pokušao iznijeti sve probleme koje je uočio tijekom svojeg staža na ICTY-u, jednako kao i recentne probleme Međunarodnoga kaznenog suda (ICC). Tako je ustvrdio kako je nužno da Međunarodni kazneni sud preusmjeri svoju koncentraciju na ostale zemlje potpisnice Rimskog statuta iz 1998. jer je trenutačno pretjerano orijentiran na afričke države.³ Nadalje, što se tiče vlastitih iskustava kao suca ICTY-a, kao važne probleme istaknuo je predugo trajanje procesa, koje dokida pravo na pošteno suđenje i razuman rok, a samim time i zadire u ljudska prava okrivljenika; preveliku količinu nepotrebnih i nevažnih dokaza koje stranke iznose pred sud; činjenicu da stranke često nisu svjesne koji su dokazi bitni za sud, a koji nebitni, jer o tome, prema sadašnjem sistemu, sud iznosi svoje stajalište tek na kraju postupka; teškoće sudaca s pamćenjem važnih činjenica jer su slučajevi podijeljeni u dva vremenski odvojena dijela – izlaganje optužbe i izlaganje obrane; različiti problemi sa svjedocima i dr. Prof. Eser iznio je i nekoliko prijedloga za rješenje tih problema: sud bi na početku suđenja trebao odrediti koje je činjenice potrebno dokazati iznesenim dokazima, a koje ne kako bi se izbjeglo pretjerano iznošenje irelevantnih dokaza i time skratilo trajanje suđenja; suci bi trebali imati proaktivniju ulogu; svjedoci bi se trebali nazivati „svjedocima suda“, a ne „svjedocima optužbe, tj. svjedocima obrane“, kako je to uređeno u sadašnjem sustavu i dr.⁴

Slijedilo je izlaganje ravnatelja Instituta za poredbeno i međunarodno kazneno pravo *Max Planck*, Prof. Dr. Dr. h.c. Hans-Jörg Albrechta. U prezentaciji su izloženi trenutačni problemi u sustavu određivanja kazna u međunarodnom kaznenom pravu, ali i u nacionalnim kaznenopravnim sustavima. Naglašeno je kako je trenutačna situacija loša jer je sucima dana prevelika sloboda da odlučuju o visini kazne te njihova česta vođenost vlastitim kriterijima, koji nemaju valjanu pravnu podlogu. Povedena je i zanimljiva rasprava o tom zašto ljudi čine zločine. U njoj su iznesena i različita kriminološka stajališta te usporedbe s poznatim filozofskim konceptima Stanleya Milgrama, Theodora Adorna i dr.

U poslijepodnevnim satima studenti su iznosili vlastita stajališta i često argumentirano kritizirali trenutačno stanje međunarodne pravde. Postavljena su, primjerice, sljedeća pitanja: jesu li međunarodni sudovi zaista neovisni, koliki je utjecaj politike na međunarodno pravosuđe, zašto financije stoje na putu provedbe međunarodne pravde i

³ U svjetlu slučajeva: Tužitelj protiv Josepha Kony et al.; Tužitelj protiv Thomasa Lubanga Dyiloa; Tužitelj protiv Omara Hassana Ahmada Al Bashira i dr.

⁴ Albin Eser, *Procedural Structure and Features of International Criminal Justice: Lessons from the ICTY*, u: Bert Swart/Alexander Zahar/Göran Sluiter (eds.), *The Legacy of the International Criminal Tribunal for the Former Yugoslavia*, Oxford University Press, Oxford, 2011, str. 108-148.

je li baš uvijek potrebno gledati na pravosuđe kroz vizuru ekonomske isplativosti, hoće li nacionalni sudovi bivših država Jugoslavije i Ruande uspjeti dovesti preostale ratne zločince pred lice pravde s obzirom na to da Međunarodni kazneni sud za Jugoslaviju (ICTY) i Međunarodni kazneni sud za Ruandu (ICTR) polagano gube političku i financijsku potporu nužnu za nastavak djelovanja i sl. Ovdje su se razvijale polemike i plodonosne diskusije te su svi sudionici imali priliku izraziti svoje mišljenje ili dobiti odgovore na pitanja. Taj dio konferencije iznimno je važan i u tom su se složili i mnogi sudionici, navodeći kako je forma diskusije najbolji način učenja i stvaranja zajedničkih zaključaka.

U idućim danima slijedila su predavanja dr. sc. Maje Munivrane Vajde, LL.M., koja je preispitivala zločin genocida, te mr. sc. Marina Bonačića, koji je govorio o budućnosti međunarodnih kaznenih sudova. Politički ton unio je Prof. Dr. Richard P. Farkas, profesor političkih znanosti na Sveučilištu De Paul iz Chicaga. Naime, njegova upozorenja odnosila su se na brzorastuće trendove financijskog kriminala, kibernetičkog (internetskog) kriminala te novih vrsta kriminalnih organizacija, koje ne poznaju granice. Navedeni su razni primjeri kriminalnih organizacija s mnogobrojnim međunarodnim članstvom koje iskorištava suvremene pogodnosti globaliziranog društva sa svrhom stjecanja enormnih količina imovinske koristi, i to na jednostavan način, otkrivajući praznine u pravnim sustavima država i manipulirajući podacima. Jasno je da sadašnji sustav međunarodnoga kaznenog prava nije u mogućnosti pratiti te i slične tendencije te da će u budućnosti pravo morati mnogo brže pronalaziti odgovore za zabrinjavajuća nova kaznena djela. To je predavanje potaknulo mnoge da razmisle o mogućim rješenjima za budućnost te da shvate važnost nasušne potrebe za inovativnošću u pravnoj znanosti. Treći dan seminara obilježilo je predavanje aktualnog tužitelja Međunarodnoga kaznenog suda za područje bivše Jugoslavije (ICTY) prof. dr. Sergea Brammertza. On je govorio o iskustvima tužiteljstva te je, među ostalim, naglasio važnost brzine formiranja istražiteljskih timova i nužnost kvalitetne suradnje država s ICTY-em. Izrazio je svoju zabrinutost zbog vrlo loše slike koja je stvorena o ICTY-u u državama bivše Jugoslavije, napose u Republici Hrvatskoj, Republici Srbiji i Federaciji Bosne i Hercegovine. Pokazao je i nezadovoljstvo izjavama visokih političara u Republici Hrvatskoj navodeći kako su se, posebice u nedavnim izjavama, često koristili demagogijom i politikantstvom kako bi sakupili jeftine političke bodove. To je nazvao vrlo opasnim i neprofesionalnim potezom. Istaknuo je k tomu i kako je jedan od najvećih problema pogrešne percepcije javnosti prema ICTY-u nerazumijevanje optužnica i presuda te da je nedavno stavljen poseban naglasak na *Outreach program*, kojim ICTY pokušava objasniti javnosti na koji način i s kojom svrhom djeluje. Kao nuždan napredak u budućnosti, naveo je potrebu suradnje s objektivnim i nepristranim povjesničarima i drugim nepravnicima koji bi dali stručna mišljenja u procesima, ali i u fazi formiranja optužnica.

Slijedila je kritika od strane sudionika i profesora, koja je bila usmjerena pretežito na upitnost izvorišta instituta udruženoga zločinačkog pothvata (*Joint Criminal Enterprise* –

JCE). Činjenica je da je taj institut samo implicite naveden u Statutu ICTY-a te da je njegovo ekstenzivno korištenje od strane tužiteljstva bilo poduprto presudama suda. Sudske presude bile su poticaj da se tužiteljstvo dotičnim institutom koristi u velikoj većini slučajeva koji su slijedili. Tužitelj Brammertz nije želio ulaziti u polemiku o međunarodnoj običajnoj podlozi instituta udruženoga zločinačkog pothvata navodeći kako velik dio jurisprudencije i pravne doktrine podupire postojanje tog instituta. Poslije je bilo moguće obratiti se tužitelju Brammertzu, kao i ostalim stručnjacima, u sklopu neformalnih druženja svakog dana nakon završetka službenog dijela seminara.

Idućih dana sudionici seminara imali su prigodu čuti izlaganja dr. Michaela Kilchlinga, višeg istraživača na Institutu za poredbeno i međunarodno kazneno pravo *Max Planck*, na temu *Modeli participacija žrtava u nacionalnim i internacionalnim kaznenim sudovima i tribunalima*⁵; dr. Johannu Rinceanu, LL.M., višu istraživačicu na Institutu za poredbeno i međunarodno kazneno pravo *Max Planck*, na temu *Europski sustav ljudskih prava i njegov utjecaj*; dr. Almira Maljevića, asistenta na Fakultetu za kriminološke znanosti u Sarajevu, i drugih.

Kako je konferencija odmicala, diskusije nisu postajale predvidljive i monotone, nego upravo suprotno, sve sadržajnije i konkretnije, pa su i rezultirale nekom vrstom zajedničkih konsenzusa, koje je u završnom izlaganju prije ceremonije zatvaranja lijepo sumirala doc. dr. sc. Anna-Maria Getoš, LL.M., članica organizacijskog tima konferencije.

Posljednje izlaganje na temu *Udruženi zločinački pothvat i međunarodno običajno pravo* održala je prof. dr. sc. Maja Seršić, profesorica međunarodnog prava i predstojnica Katedre za međunarodno pravo Pravnog fakulteta Sveučilišta u Zagrebu. Ovdje je ponovno otvorena diskusija u kojoj su se svi sudionici složili kako međunarodni suci ne mogu ustanovljivati međunarodno običajno pravo i time sebi prisvajati ulogu zakonodavca. Prof. Seršić jasno je naglasila štetu koju dosadašnja praksa primjene instituta udruženoga zločinačkog pothvata od strane tužiteljstva i suda ICTY-a nanosi međunarodnoj znanosti.⁶

Konferencija *Crime Prevention through Criminal Law & Security Studies* u IUC-u u potpunosti je ispunila očekivanja sudionika. Ocijenili su je kao iznimno kvalitetnu te kao odličan primjer drugima. Osobito su je pozitivno ocijenili studenti, koji su je označili kao pravo osvježanje u studiranju. Prof. dr. sc. Davor Derenčinović, kao jedan od direktora konferencije, na samom je početku naglasio kako je glavni cilj konferencije „zamagliti liniju koja dijeli stručnjake i profesore od studenata te na temelju dijaloga i zajedničkih diskusija pokušati stvoriti zaključke i formirati stavove”. Taj je cilj u potpunosti ispunjen

⁵ Kury, H. & Kilchling, M.: Accessory Prosecution in Germany: Legislation and Implementation. In: E. Erez, M. Kilchling & J.-A. Wemmers (eds.): *Therapeutic Jurisprudence and Victim Participation in Criminal Justice. An International Perspective*. Durham, Carolina Academic Press, 2011, str. 41.-65.

⁶ Derenčinović & Horvatić (eds.). *The Theory of Joint Criminal Enterprise and International Criminal Law – Challenges and Controversies*, Zagreb, 2011.

i diskusije su bile upravo onakve kakve je prof. Derenčinović i najavio. Takav se pristup tijekom uobičajenoga akademskog obrazovanja vrlo rijetko susreće i studenti najčešće nemaju prigodu propitivati sve bitne odrednice pojedinih pravnih instituta ili raspravljati o pojedinim sudskim slučajevima i budućem razvoju razmjerno novih pravnih grana, kao što je npr. međunarodno kazneno pravo. Istodobno, konferencija je zaista otvorila širok prostor za takve rasprave, praktičari i stručnjaci bili su spremni odgovoriti na gotovo sva postavljena pitanja i potanko razložiti vlastita stajališta.

Na konferenciji je sudjelovao pretežit broj studenata i stručnjaka pravne struke, no bilo je i onih s područja sociologije, bibliotekarstva i političkih znanosti. Poboljšanja u budućnosti moguća su na području interdisciplinarnosti, što su i sami organizatori zamijetili, te su obećali kako će u idućim godinama biti više sudionika iz drugih znanstvenih područja. To može samo obogatiti iskustvo i dodatno produbiti shvaćanja gorućih problema međunarodne pravde, za koje je gotovo nemoguće pronaći trajno rješenje bez kvalitetne suradnje znanstvenih kadrova različitih struka.